

УДК 351.84

Т.В. Салькова, викладач

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Т.В. Салькова, преподаватель

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

ОПЫТ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ПЕНСИОННЫХ СИСТЕМ В СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Tetiana Salkova, teacher

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

EXPERIENCE OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF PENSION SYSTEMS IN THE EUROPEAN UNION

Розглянуто класифікацію моделей пенсійних систем у країнах Європейського Союзу, проаналізовано досвід спрямований на вдосконалення та підвищення ефективності управління в сфері пенсійного забезпечення.

Ключові слова: моделі пенсійних систем, солідарна пенсійна система, накопичувальна пенсійна система, професійна накопичувальна система, недержавне пенсійне забезпечення.

Рассмотрены модели пенсионных систем в странах Европейского Союза, проанализирован опыт направленный на совершенствование и повышение эффективности управления в сфере пенсионного обеспечения.

Ключевые слова: модели пенсионных систем, солидарная пенсионная система, накопительная пенсионная система, профессиональная накопительная система, негосударственное пенсионное обеспечение.

The models of pension systems in the countries of the European Union are considered, experience is studied aimed at improving and improving the efficiency of management in the sphere of pensions.

Key words: models of pension systems, a joint pension system, a funded pension system, a professional funded system, and non-government pension provision.

Постановка проблеми. За умовами життя пенсіонерів, згідно з дослідженням міжнародної благодійної організації Help Age International, що вивчала рівень життя людей похилого віку, Україна опинилася на 82-му місці з 96-ти країн. Через суттєве порушення балансу між працездатною та непрацездатною частинами населення, відбулось посилення навантаження на Пенсійний фонд України, який самостійно не справляється з завданням фінансування пенсій [2, С.57].

На сучасному етапі розвитку суспільства побудова ефективної моделі національної пенсійної системи повинна визначатися з урахуванням економічних, історичних, культурних, політичних факторів і мати на меті забезпечення в суспільстві соціальної безпеки. У цих умовах значно зростає роль державного управління пенсійним забезпеченням населення України у контексті реалізації пенсійної політики, забезпечення фінансової стабільності пенсійної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Моделі пенсійних систем у країнах Європейського Союзу розглядало в своїх працях значне коло українських вчених, серед них: Н. Борецька, Б.Зайчук, О.Зарудний, В. Кашуба, О.Коваль, Е.Лібанова, М.Папієв, В.Скуратівський, В.Толуб'як, А.Халецька, П.Шевчук, В. Яценко та інші. Але реформування моделі пенсійної системи в Україні та її державного управління, потребує європейського досвіду спрямованого на запровадження багаторівневої моделі пенсійної системи в Україні.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Процес створення ефективної моделі пенсійної системи в Україні залежить від багатьох чинників. Одним із них є використання досвіду зарубіжних країн, де ці моделі працюють тривалий час і мають позитивні результати. Значний інтерес являють собою моделі пенсійної системи, які формується у країнах Європейського Союзу, зважаючи на прагнення України бути членом Європейського Союзу. Тому актуальним є дослідження класифікації моделей пенсійних систем у країнах Європейського Союзу, а також використання сучасного та ефективного державного управління цим процесом.

Метою статті є аналіз моделей пенсійних систем у країнах Європейського Союзу.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування сучасних моделей пенсійних систем у країнах Європейського Союзу.

Предметом дослідження є підходи до розбудови багаторівневих моделей пенсійних систем у країнах Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Найбільш багатий досвід організації й вдосконалення системи пенсійного забезпечення населення, який характеризується різноманіттям моделей і підходів, накопичено провідними країнами Європейського Союзу. Оскільки криза солідарних пенсійних систем у країнах Європи розпочалася в 1970-х роках і стала очевидною на початку 1980-х., головними її ознаками були величезне зростання витрат на виплату пенсій, які не можна було профінансувати за рахунок підвищення пенсійного податку, збільшення навантаження пенсіонерів на працююче населення (у країнах Європи у 1950 р. 350 працівників забезпечували 100 пенсіонерів, а в 1990 р. їх залишилося 250 на 100) [17, С.55].

Отже, ті країни, які своєчасно помітили проблему й прорахували наслідки для державних бюджетів, розпочали пенсійні реформи з пошуку нових моделей пенсійних систем. А тому, процес реформування пенсійних систем у більшості розвинених країн розпочався у другій половині 1990-х рр. [2, С.59]. Основним принципом було заміщення розподільчої державної солідарної системи системою індивідуальних накопичувальних рахунків з обов'язковими і добровільними внесками. За дослідженням Г.Л. Яшник, у світі створено й функціонує понад 250 різноманітних пенсійних систем, що поєднують елементи розподільчої та накопичувальної моделей [20]. Якщо розглядати розподільчу систему пенсійного забезпечення, яка, як правило, є державною формою пенсійного забезпечення, пенсійні виплати фінансуються за рахунок поточних доходів, які складаються із внесків працівників і роботодавців. Такий механізм розподілення коштів прийнято називати PAY-AS-YOU-GO (PAYG) - системою поточних платежів [3, С.25]. На даний час в Європі розподільчі пенсійні системи визначають в залежності від заміщення пенсією втраченого заробітку:

- диференційована з високим коефіцієнтом заміщення доходу (55—65 %) — країни Європи, за винятком Нідерландів;
- обмежено диференційована з низьким заміщенням (25—30 %) — Італія, Греція;
- не диференційована — Нідерланди (незалежно від доходу пенсії надаються в однакових розмірах на рівні прожиткового мінімуму) [4, С.273].

Цілісність і ефективність моделі пенсійної системи визначається поєднанням вибраної концепції розвитку пенсійної системи і відповідних їй механізмів державного регулювання. Необхідні суттєві зміни у механізмах державного регулювання пенсійної системи. Лише застосування нових інструментів, засобів, важелів, методів і форм пенсійної політики спроможне привести в дію чинники суттєвого підвищення її ефективності. Важливо розуміти те, якою хотіли би бачити пенсійну систему в майбутньому, які функції вона має виконувати, які оптимальні заходи слід здійснювати для втілення в життя задуманого з врахуванням стартових соціально-економічних умов, яку якість життя вона має забезпечувати [13, С.180].

Сьогодні у світі існують різноманітні моделі побудови пенсійних систем. Ці моделі відрізняються за різними ознаками: масштабами участі держави у розробленні та реалізації пенсійних програм, джерелами фінансування і структурою пенсійних витрат; структурою категорій населення, які підпадають під дію певної пенсійної програми; видами пенсійних виплат; характером управління пенсійними фондами тощо. Існують різні ознаки класифікації пенсійної системи. Науковці класифікують їх за допомогою таких ознак: а) коло охопленого пенсійним забезпеченням населення; б) умови, необхідні для отримання права на пенсію; в) принципи і джерела фінансування [11]. Шляхом виокремлення складових елементів цієї системи їх розглядають за формою власності: державні, приватні, змішані; за характером

участі в системі застрахованих осіб: обов'язкові, добровільні; організації фінансового механізму: розподільча, накопичувальна, змішана. Пенсійні системи класифікують за організаційно-правовим становищем: державні й недержавні; юридичним статусом: обов'язкові й добровільні; організаційними формами: професійні, територіальні, корпоративні [13, С.145].

О. В. Чернявська, О. А. Горбунова в дослідженні «Класифікація національних моделей пенсійного забезпечення: зарубіжний досвід та вітчизняна практика» розглядають пенсійні моделі за ресурсами, централізацією, структурою, специфікою країн, стратегією, рівнем розвитку економіки, моделлю Світового банку, типом реформи [18].

Мищук Г.Ю., Шишкіна О.О. в монографії «Пенсійне забезпечення в Україні: оцінка стану та моделювання трансформації» класифікують пенсійні системи за наступними ознаками:

- за принципами формування фондів пенсійного забезпечення і перерозподілу пенсійних активів (розподільча, накопичувальна, розподільчо- накопичувальна);
- за видами пенсійних схем (з встановленими виплатами, з встановленими внесками);
- за формою власності пенсійних фондів (державна, приватна, змішана);
- за джерелами фінансування (із загальних податкових надходжень, за рахунок внесків роботодавця, за рахунок внесків найманих працівників; поєднання різних джерел фінансування);
- за участю в пенсійній системі (обов'язкова, добровільна, змішана) [10, С.23-24].

Отже, в дослідженні розглянемо класифікацію моделей пенсійних систем залежно від моделі соціальної політики в державі, за фінансовими та організаційними механізмами державного управління, за економічними засадами функціонування.

Якщо аналізувати особливості пенсійного забезпечення в різних країнах Європейського Союзу, то зрозуміло, що окремі національні моделі пенсійного забезпечення відображають загальну модель соціального захисту і відповідно соціальну політику кожної держави. Виділяють наступні моделі: скандинавська, континентальна, англосаксонська, південно-європейська.

Скандинавська (соціал-демократична) модель характерна для країн північної Європи, як Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія, Нідерландя і Швейцарія, де існує потужний середній клас, а інститути громадянського суспільства є рівноправною та активною силою на політичній арені країни. Модель визначає основним політичним завданням держави забезпечення повної зайнятості населення країни. Вона вирізняється від решти основних моделей домінуванням ідеї рівності та солідарності у здійсненні соціальної політики. Рівень соціальної захищеності, пропонований цією моделлю, досить високий [6].

Континентальна модель, консервативна, або модель Бісмарка. Більш ніж столітній досвід ефективного функціонування континентальної моделі в Бельгії, Німеччині, Австрії, Італії, Франції, Фінляндії, країнах Бенілюксу, показав, що ця модель є базовим інститутом соціального захисту в умовах ринкової економіки. Встановлюється жорсткий зв'язок між рівнем соціального захисту та тривалістю професійної діяльності. В її основі лежить соціальне страхування, послуги якого фінансуються в основному за рахунок внесків роботодавців та застрахованих. Тому для малозабезпечених членів суспільства, які не мають можливості отримувати страхові соціальні виплати по ряду причин (наприклад, через відсутність необхідного страхового стажу), національна солідарність реалізується через системи соціальної допомоги. Центральним принципом моделі є соціальне страхування під державним регулюванням, яке організовується та фінансується соціальними партнерами (роботодавцями та працівниками) [1].

Англосаксонська модель застосовується в Англії та Ірландії. Роль державного управління у соціальній політиці мінімізована. Ґрунтується на слабо розвиненому соціальному страхуванні та досить ефективних системах соціальних допомог. Кожен

громадянин має право на страхову виплату або соціальну допомогу у разі настання страхового ризику, але держава гарантує лише захист мінімальних доходів. У наданні соціальних послуг висока частка належить приватним та громадським організаціям [19, С.283].

Південно-європейська модель (середньоземноморська, католицька, рудиментарна) представлена в Італії, Іспанії, Греції та Португалії. Рівень соціальної захищеності, характерний для даної моделі, відносно низький, а завдання соціального захисту розглядається часто як турбота родичів і сім'ї. Тому сім'я та інші інститути громадянського суспільства відіграють тут не останню роль, а соціальна політика носить переважно пасивний характер і орієнтована на компенсацію втрат в доходах окремих категорій громадян [9].

Комісії Євросоюзу визначають дві основні моделі соціальної політики в пенсійній сфері: модель Беверіджа та модель Бісмарка.

Перша модель пенсійного захисту – модель Беверіджа. Державні пенсії встановлюються в мінімально фіксованих розмірах, що в свою чергу обумовлює потребу в додатковому пенсійному захисті для осіб з відносно високим рівнем доходів, яка реалізується шляхом додаткових добровільних приватних пенсійних систем та особистого пенсійного страхування. До даної групи країн можна віднести Данію, Нідерланди, Швейцарію, Великобританію, Швецію. Незважаючи на спільні риси пенсійних систем даних країн, між ними є і ряд відмінностей. У цих країнах введено базові пенсії (flat-rate system), які забезпечують виплату пенсії однакового розміру всім громадянам пенсійного віку в державі, незалежно від розміру доходу та суми сплачених внесків на пенсійне забезпечення, але використовуються різні механізми для визначення їх розміру (у Великобританії, Ірландії – тривалість роботи, у Нідерландах, Данії, Швеції – тривалість проживання в країні). Додаткові пенсійні системи мають обов'язковий характер, в Швеції на державному рівні на основі умовно-накопичувальних рахунків, то у Великобританії працівник сам може обрати, у якій із систем додатково страхування (державній чи приватній) йому брати участь [8].

Друга модель пенсійного захисту – модель Бісмарка, в яких розмір пенсії пов'язаний з доходами та сплаченими страховими внесками в минулому (earning-related systems), проте встановлено мінімальний розмір пенсії. У такій пенсійній системі для більшої частини населення державна пенсія є достатньо високою та дозволяє зберегти значну частину доходу, який був у період трудової діяльності, тому потреба в розвитку професійного додаткового та особистого пенсійного страхування є відносно невисока. Для країн, що використовують дану модель, основною в структурі пенсійної системи виступає обов'язкове пенсійне страхування, інші форми мають допоміжне значення. До даної групи країн можна віднести: Німеччину, Австрію, Іспанію, Італію, Францію. Рівень перерозподілу, а відповідно і ступінь солідарності в державних пенсійних системах цих країн є різним, залежно від того, на основі яких механізмів розраховується пенсія. Так, у Німеччині, Франції, Італії та Іспанії розмір пенсії напряму залежить від попередніх заробітків та наявного страхового стажу [8].

Такі держави, як Бельгія, Кіпр, Фінляндія, Франція, Ірландія, Люксембург, Нідерланди, Польща, Португалія, Іспанія, Швеція, у складі першого рівня впровадили резервний демографічний фонд [15].

В якості додаткового рівня пенсійного забезпечення зазвичай використовуються професійні накопичувальні системи (професійного пенсійного забезпечення, яке може бути добровільним або обов'язковим). Північні та західні європейські держави (Великобританія, Ірландія, Нідерланди, Данія) мають розвинене професійне пенсійне страхування. У таких країнах, як Бельгія, Данія, Кіпр, Португалія, Нідерланди, Швеція, Німеччина, запроваджене обов'язкове професійне пенсійне страхування, яке здійснюється роботодавцем на підставі положень колективного договору [15].

Наприклад, якщо розглядати пенсійну систему Великої Британії, то базова державна пенсія (Basic State Pension) складається з двох частин й виплачується через національну систему страхування та професійні приватні пенсійні схеми. Базові пенсії отримують всі без винятку британці, досягнувши пенсійного віку. Розмір базової пенсії - фіксований і не залежить ні від стажу роботи пенсіонера, ні від його трудових успіхів і одержуваної протягом трудової діяльності заробітної плати. З 2002 р. уряд Великої Британії реформував державну, пов'язану з заробітком, пенсійну систему, утворивши на її основі програму, яка називається Державна друга пенсія (State Second Pension). За бажанням працівника другий компонент державної пенсії може бути переданий до приватної пенсійної програми - програми, заснованої "поза контрактом". Це може бути: професійна пенсійна схема; пенсія співвласника; персональна пенсійна схема. Існують такі типи позаконтрактних професійних пенсійних схем:

- позаконтрактні схеми, пов'язані із заробітком (contracted-out salary-related schemes) - пенсійні схеми з визначеним розміром виплат;
- позаконтрактні схеми так званої "купівлі грошей" (contracted-out money purchase schemes) - пенсійні схеми з визначеним розміром внесків;
- позаконтрактні змішані схеми виплат (contracted-out mixed benefit schemes).

Так, персональні пенсійні схеми - це схеми, в яких працівник бере участь самотійно без участі роботодавця. Персональні пенсійні схеми поза контрактом можуть бути таких типів: персональні пенсійні схеми та колективні. Водночас пенсії співвласника - це пенсійні схеми, що пропонуються роботодавцями працівникам, які не мають можливості вступити до професійної пенсійної схеми або розмір їх заробітку не дозволяє їм цього зробити, зокрема вступити до дорогої персональної пенсійної схеми. Страхові внески до персональних пенсійних схем і пенсій співвласника не оподатковуються [15].

Цікавим є також досвід Німеччини. Правове регулювання пенсійного забезпечення Німеччини передбачає можливість перераховувати заробітну плату в добровільні професійні та індивідуальні пенсійні схеми. Держава підтримує розвиток добровільного пенсійного страхування у формі контрактів зі страхування життя (прямого страхування), пенсійних кас і пенсійних фондів шляхом надання прямих субсидій і податкових пільг. Прямі субсидії надаються працівникам з низькими заробітками за умови, що такий працівник буде перераховувати до професійної пенсійної схеми встановлений відсоток із заробітної плати. Якщо перерахована сума не досягне встановленого розміру, індивідуальний накопичувальний рахунок працівника буде поповнений з державного бюджету на суму коштів, яких не вистачає [15].

Накопичувальне пенсійне страхування відрізняється за організацією в різних країнах. Це можуть бути пенсійні плани, організовані за місцем роботи чи професійною приналежністю; вони можуть охоплювати все населення країни, або лише його частину залежно від віку чи виду зайнятості, участь в цьому рівні пенсійної системи може бути добровільною (Франція, Німеччина, Великобританія та інші) або обов'язковою (Польща, Словаччина, Угорщина, Чехія та інші). У випадку добровільної участі в накопичувальному забезпеченні держава стимулює до участі в страхуванні через податкові пільги та зменшення виплат з першого рівня пенсійної системи. Але останнім часом все більше країн, які розпочали реформування системи пенсійного забезпечення, застосовують обов'язковість накопичувального пенсійного страхування, що пояснюється економічними коливаннями, які спостерігаються останніми роками в світі і призводять до зниження доходів економічно активного населення та зростання безробіття, низькою обізнаністю та недовірою населення країни до фінансових інституцій, нижчим віком виходу на пенсію та вищим демографічним навантаженням [10, С.44].

Незважаючи на те, що сума накопичених активів в недержавних пенсійних фондах і страхових компаніях у розвинених країнах Європейського Союзу досить значна, для

збереження нинішніх розмірів державних пенсій їм необхідно в найближчі 35 років виділити додатково 456 млрд. євро. Вже зараз рівень пенсійного навантаження складає 10,4% до ВВП п'ятнадцяти країн Європейського Союзу. У 2040 р. він збільшиться до 13,6%, У зв'язку з цим Європейська Комісія рекомендує країнам-членам Європейського Союзу продовжити реформувати пенсійні системи, щоб звести до мінімуму негативні наслідки старіння й скорочення населення [12].

У цій ситуації уряди використовують наступні інструменти: підвищення пенсійного віку (Німеччина, Греція, Італія, Португалія, Велика Британія та ін.); збільшення мінімального стажу для повної пенсії (Німеччина, Греція, Італія); жорсткіші умови для раннього виходу на пенсію (Франція, Німеччина); жорсткіша індексація пенсії, у результаті чого коефіцієнт заміщення середньої зарплати середньою пенсією зменшився (Австрія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Італія, Нідерланди); зменшення періоду, протягом якого довший термін стажу передбачав збільшення бази майбутніх пенсійних виплат (Австрія, Фінляндія, Франція, Італія, Нідерланди, Португалія, Велика Британія); скорочення пенсійних привілеїв держслужбовцям (Фінляндія, Греція, Італія, Португалія) [7].

Отже, в країнах Європейського Союзу багаторівнева модель пенсійної системи, яка ефективно поєднує розподільний і накопичувальний механізм державного управління і складається з наступних рівнів: I рівень – державне пенсійне забезпечення (базова пенсія виплачується в мінімальному розмірі і гарантується державою чи може надаватися соціальна допомога); II рівень – накопичувальна система пенсійного забезпечення, як правило, використовується в додаткових пенсійних програмах, яка визначається розміром пенсійних накопичень і залежить від розміру відрахувань і інвестиційного доходу, функціонує як на державному, так і на недержавному рівні; III рівень – недержавне пенсійне забезпечення.

Розглянемо класифікацію моделей пенсійних систем згідно з фінансовим механізмом державного управління, так як спосіб фінансування є принциповою ознакою відповідно до якого відрізняють пенсійні системи. За особливостями формування фінансових ресурсів Толуб'як В.С. поділяє пенсійні системи :

- солідарні системи пенсійного забезпечення — коли працівники та роботодавці здійснюють трансферти між поколіннями, тобто формують фінансові ресурси для фінансування пенсій;
- капіталізовані (накопичувальні) — ґрунтуються на накопиченні працівником фінансових ресурсів на особовому рахунку упродовж трудової діяльності та передбачають обов'язковість ринків капіталу, через які здійснюються тимчасові трансферти. Розмір пенсії залежить від накопиченої грошової суми протягом трудової діяльності [16, с. 45—46].

Інші науковці виділяють дві базові моделі розподільчої пенсійної системи на державному рівні в країнах Європейського Союзу: податкову та страхову. Поширеність систем недержавного пенсійного страхування (як колективного, так і індивідуального) залежить від рівня забезпечення, що надається за державними програмами. Чим нижче відносний рівень пенсійного захисту, тим більшу роль відіграють додаткові системи і навпаки. Так, у країнах з податковою моделлю пенсійного захисту, коефіцієнт заміщення заробітку незначний, тому активи недержавних пенсійних фондів і компаній зі страхування життя дуже високі, тоді як в країнах зі страховою моделлю пенсійного захисту все навпаки [8].

Замість моделей пенсійних систем, які були неплатоспроможними, що вимагало щорічних дотацій, країни створюють моделі пенсійних систем, фінансовий механізм яких відповідає можливостям держави і які володіють фінансовою стабільністю як в короткостроковому плані, так і в довгостроковій перспективі. Нові моделі пенсійних систем стійкіші через свою диверсифікованість, оскільки складаються з державних і приватних пенсійних фондів, що поєднують програми зі встановленими виплатами і схеми зі встановле-

ними внесками, і через свій ринковий характер краще захищені від політичних потрясінь [13, С.178].

Глущенко В.В. та Левченко І.А. у своїй монографії також доводять тісний взаємозв'язок національних моделей пенсійного забезпечення зі стадіями розвитку національних економік. Так, у країнах із розвинутою економікою (країнах-лідерах) зазвичай використовуються класична, соціально-орієнтована та ліберально-демократична моделі, тоді як радикально-накопичувальна та накопичувально-розподільча системи характерні для країн, економіка яких знаходиться на етапі активного розвитку [5, с. 42—63].

В 1994 р. Світовим банком запропоновано трирівневу модель пенсійної системи, а на початку 2005 р. було розроблено концепцію пенсійної системи "Матеріальне забезпечення людей похилого віку у ХХІ сторіччі: міжнародні перспективи пенсійних реформ". Дана концепція враховує світові тенденції і демографічні процеси, створюючи багаторівневу модель пенсійного забезпечення, яка включає п'ять елементів:

- "базовий рівень" — не передбачає сплату внесків та забезпечує мінімальний рівень соціального захисту. Фінансування здійснюється за рахунок загальних податків, що є соціальною сіткою безпеки, метою якої є запобігання бідності;
- обов'язкова державна солідарна пенсійна система визначених виплат має на меті покрити певну частку доходів, залежить від розміру заробітної плати та суми сплачених внесків;
- обов'язкова накопичувальна система з визначеними внесками;
- добровільна участь громадян у накопичувальній системі;
- охоплює "фінансову та нефінансову підтримку людей похилого віку всередині родини або іншими поколіннями". Тобто це нефінансовий і навіть неформальний рівень, який має охоплювати широкий спектр соціальної політики: підтримку осіб похилого віку та їхніх сімей, забезпечення доступу до медичних та житлово- комунальних послуг [14, с. 51].

Слід зауважити, що багато розвинених країн досягли успіхів у реформуванні пенсійного забезпечення. Нині найкращою пенсійною системою за міжнародним рейтингом Melbourne Mercer Global Index є система Данії. Це єдина країна, яка досягла найвищого рівня «А». Друге місце посіла Австралія, третє - Нідерланди, четверте місце розділили Фінляндія, Швейцарія, Швеція й Канада. Всього до рейтингу увійшли 25 країн. Пенсійні системи оцінювалися за такими показниками, як стійкість всієї системи, співмірність пенсійних виплат і надійність системи управління [21].

Система пенсійного забезпечення України передбачає трирівневу модель, яка включає солідарну систему, накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, а також – систему недержавного пенсійного забезпечення. Другий рівень системи поки що реально не введений в дію, третій - розвивається повільно, тому базовим елементом цієї системи в умовах сьогодення залишається солідарний механізм пенсійного забезпечення.

Висновки і пропозиції. Досвід формування та розвитку багаторівневих моделей пенсійних систем у країнах Європейського Союзу свідчить про те, що пенсійні системи поєднують розподільчі, змішані та приватно-накопичувальні механізми. Отже, дані моделі забезпечують фінансову стійкість пенсійного забезпечення для осіб похилого віку і надають можливість використовувати пенсійні системи як механізми мотивації до праці, а накопичувальні пенсійні системи являються потужним інвестиційним інструментом для економічного зростання держави. А тому, адаптація соціальної політики України полягає в реформуванні пенсійної системи відповідно до стандартів Європейського Союзу і в поступовому досягненні загальноєвропейського рівня пенсійного забезпечення, а також впровадженні багаторівневої моделі пенсійної системи.

Список використаних джерел

1. Антропов В.В. Економічні моделі соціального захисту населення в країнах ЄС. – Режим доступу: <http://finlit.online/kniga-ekonomika-mirovaya/ekonomicheskie-modeli-sotsialnoy-zaschityi.html>
2. Баранник Л. Б. Фінансування пенсійного забезпечення як глобальна проблема сучасності / Л. Б. Баранник // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 27. – С. 56-61.
3. Б.О.Зайчук, О.Б.Зарудний, С.Б.Березіна, В.Т.Александров, С.М.Недбаєва. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Навчальний курс. – Київ: НВП «АВТ», 2004. – 256 с. (Інтегрований навчально-атестаційний комплекс).
4. Внукова Н. М., Кузьминчук Н. В. Соціальне страхування: Кредитно-модульний курс. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 412 с.
5. Глущенко В.В., Левченко І.А. Формування та використання недержавних пенсійних фондів: монографія / В.В. Глущенко, І.А. Левченко. – Х.: Изд-во Вировець А.П. Издательская группа "Апостроф", 2012. – 220 с.
6. Мельник О. Реформування системи соціального забезпечення як механізм формування засад розвитку середнього класу в Україні/ О. Мельник// Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2010. – №1. – С.273-280. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-1-37.pdf>.
7. Мельник О.М. Реформування пенсійного забезпечення в Україні / О.М. Мельник // Фінанси України.– 2007.– № 4.– С. 32-38.
8. Мех Л.М., Шевченко О.С. / Пенсійні системи в країнах ЄС з різними моделями соціальної політики держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/2010_46/5.htm
9. Михненко А. Світові моделі соціальної політики: уроки для України/ А.Михненко, Н. Щур// Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2011. – Вип.2 – С.219-227. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-2-31.pdf>.
10. Міщук Г.Ю., Шишкіна О.О. Пенсійне забезпечення в Україні: оцінка стану та моделювання трансформації. Монографія. – Рівне: НУВГП, 2016.-184с.
11. Папієв М. М. Реформування пенсійної системи в Україні: автореф. дис. канд.економ.наук упр.: 08.09.01 / Папієв М. М. – К., 2004. – 22 с.
12. Пенсионное обеспечение – проблема не только Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.1nfp.com.ua/news/pensionnoe-obespechenie-problema-netolko-ukraini>
13. Реформування соціальної політики в Україні: проблеми та перспективи : навч.-наук. вид. / авт. кол. : В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін.; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського. – К. ; Львів : НАДУ 2012. – 368 с.
14. Стецюк Т. Новації пенсійного забезпечення в Україні / Т. Стецюк // Страхова справа. – 2012. – № 2. – С. 51– 53.
15. Ткаченко Н. В. Вектори побудови пенсійних систем у країнах Європейського Союзу [Електронний ресурс] Н. В. Ткаченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України - 2014. — Вип. 40. - Режим доступу: http://www.pprbsu_2014_40_bpdf.
16. Толуб'як В.С. Фінансові механізми пенсійного забезпечення: монографія. – Тернопіль: ТзОВ "Терно-граф". – 2011. – 336 с.
17. Черняєва О.В. Пріоритети змін у системі пенсійного забезпечення [Електронний ресурс] / О.В. Черняєва // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету –

2016.–Вип.21.Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/21-2016/13.pdf>.

18. Чернявська О. В., Горбунова О. А.. Класифікація національних моделей пенсійного забезпечення: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. / О. В. Чернявська, О. А. Горбунова// Економіка та держава. - 2013.- №2.- С.38-44. - Режим доступу :http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2013_2_13
19. Шевчук П.І. Соціальна політика.– Львів: Світ, 2005. – 400 с.
20. Яшник, Г. Л. Зарубіжний досвід реформування системи пенсійного забезпечення / Г. Л. Яшник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Yashnyk.pdf>.
21. Melbourne Mercer Global Index, Australian Centre for Financial Studies. October 2013. – 76 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://globalpensionindex.com/2013/melbourne-mercet-global-pension-index-2013-report.pdf>.

References

1. Antropov V.V. Economic models of social protection in the EU countries. - Mode of access: <http://finlit.online/kniga-ekonomika-mirovaya/ekonomicheskie-modeli-sotsialnoy-zaschityi.html>
2. Barannik L. B. Financing of pension provision as a global problem of contemporaneity / L. B. Barannik // Scientific notes of the National University of Ostroh Academy. Series "Economics": a collection of scientific works / ed. Count : I. D. Pasichnyk, O. I. Demyanchuk. - Ostrog: Publishing House of the National University of Ostroh Academy, 2014. - Issue 27. - P. 56-61.
3. B.O. Zaychuk, O.B. Zarudny, S.B. Berezin, VT Aleksandrov, SMNedbayeva. Mandatory State Pension Insurance: Training Course. - Kyiv: Scientific-production enterprise "AVT", 2004. - 256 s. (Integrated Training and Attestation Complex).
4. Vnukova N. M., Kuzminchuk NV Social insurance: Credit-module course. Teaching Pos - K. : Center for Educational Literature, 2009 - 412 p.
5. Glushchenko V.V., Levchenko I.A. Formation and use of non-state pension funds: monograph / VV Glushchenko, IA Levchenko - Kh.: Izv-Vivovets AP Publishing Group "Apostrophe", 2012. - 220 p.
6. Melnyk O. Reforming the social security system as a mechanism for forming the foundations of the development of the middle class in Ukraine / O. Melnyk // Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. - 2010 - # 1. - P.273-280. - Access mode: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-1-37.pdf>.
7. Melnyk O.M. Pension reform in Ukraine / O.M. Melnik // Finance of Ukraine .- 2007.- No. 4.- P. 32-38.
8. Flesh L.M., Shevchenko O.S. / Pension systems in EU countries with different models of social policy of the state [Electron resource]. - Access mode: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/2010_46/5.htm
9. Mikhnenko A. World Models of Social Policy: Lessons for Ukraine / A.Mikhonenko, N.Shchur // Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. - 2011. - Issue 2 - P.219-227. - Access mode: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-2-31.pdf>.
10. Mishchuk G.Yu., Shishkina O.O. Pension provision in Ukraine: assessment of the state and modeling of transformation. Monograph. - Rivne: NUVGP, 2016.-184s.
11. Papiyev M. M. Reforming the pension system in Ukraine: author's abstract. Dis Канд.екон.наук supervised: 08.09.01 / Papiyev M.M. - K., 2004. - 22 с.
12. Pension provision is a problem not only in Ukraine [Electronic resource]. - Mode of access:

- <http://www.1npf.com.ua/news/pensionnoe-obespechenie-problema-ne-tolko-ukraini>
13. Reforming Social Policy in Ukraine: Problems and Prospects: Educational Sciences. kind. / Aut. Count : V. A. Skuratovsky, V. P. Troshchinsky, P. K. Sitnik and others; Per community Ed. VA Skuratovsky, VP Troshchinsky. - K. Lviv: NAPA 2012. - 368 p.
 14. Stetsyuk T. Innovations in Pension Provision in Ukraine / T. Stetsyuk // Insurance Case. - 2012. - No. 2. - P. 51-53.
 15. Tkachenko N.V. Vectors of the construction of pension systems in the countries of the European Union [Electronic resource] N.V. Tkachenko // Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine - 2014. - Issue. 40. - Access mode: http://www.pprbsu_2014_40_6pdf.
 16. Tolubjak V.C. Financial mechanisms of pension provision: a monograph. - Ternopil: Ternograf LLC. - 2011. - 336 pp.
 17. Chernyayeva O.V. Priorities of Changes in the Pension System [Electronic Resource] / O.V. Chernyayeva // Scientific Bulletin of the International Humanitarian University - 2016.- Vip.21. Access mode: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/21-2016/13.pdf>.
 18. Chernyavskaya O.V., Gorbunova O.A. Classification of national models of pension provision: foreign experience and domestic practice. / O. Chernyavskaya, O. A. Gorbunova // Economy and the state. - 2013.- №2.- P.38-44. - Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2013_2_13
 19. Shevchuk P.I. Social policy. - Lviv: World, 2005. - 400 p.
 20. Yashnik, GL, Foreign Experience in Reforming the Pension System / G. L. Yashnyk [Electronic Resource]. - Mode of access: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Yashnyk.pdf>.
 21. Melbourne Mercer Global Index, Australian Centre for Financial Studies. October 2013. – 76 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://globalpensionindex.com/2013/melbourne-mercator-global-pension-index-2013-report.pdf>.

Салькова Тетяна Вікторівна – викладач, Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна
Салькова Татяна Вікторівна – преподаватель, Черниговский национальный технологический университет, Чернигов, Украина

Salkova Tatiana - a teacher, Chernihiv National Technological University, Chernigov, Ukraine.